

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Itkonen, Hannu

Title: Laveasti sivistysliitosta

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Itkonen 2022

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Itkonen, H. (2022). Laveasti sivistysliitosta. *Työväentutkimus*, 36, 111-112.
<https://journal.fi/tyovaentutkimus/issue/view/8904/1683>

kanaan Rudyard Kiplingin teoksia. Malmbergia luonnehditaan yhdeksi aikansa ahkerimmaksi englannin suomentajaksi. Hän toimi myös englannin kielen opettajana yli kymmenen vuotta. Helmi Krohnin elämäkerrasta käy puolestaan ilmi, että hän on pitkän uransa ja ikänsä johdosta kaikkien aikojen ahkerin suomentaja. Aino Malmberg ja Helmi Krohn aloittivat yli 40-vuotiaana uuden itsenäisen elämän free lancereinä. Aino Malmberg otti Lontoossa elämäntehtäväkseen Suomen tilanteesta tiedottamisen. Hänellä oli Lontoossa laajat kirjailija- ja naisliikkeen verkostot, joiden avulla hän solmi uusia suhteita politiikan huipulle aina pääministeriä myöten. Hänen artikkeleitaan Suomen ja Venäjän suhteista ja Suomen naisten äänioikeudesta julkaistiin Englannin päälehdissä. Aino Malmberg kirjoitti ahkerasti myös Englannin oloista kotimaan lehtiin. Hän oli myös suosittu puhuja ja teki luentomatkoja Englantiin, Yhdysvaltoihin ja vanhoilla päivillään Australiaan saakka. Aino Malmbergin lopetettua Suomi-esitelmien pitämisen ja kiertämisen Englannissa Helmi Krohn jatkoi niitä 1930-luvulla.

Saattoi olla niin, että uuden ajan mullistavat keksinnöt, kuten puhelin tai muut näkyvät innovaatiot kuten radioaallot, lisäsivät sivistyneistön intoa pohtia ja ko-

keillakin uusia yhteyksien mahdollisuuksia myös tuonpuoleiseen ja kuolleisiin omaisiin. Helmi Krohnin elämäkertakin osoittaa sen, että spiritualismi ja muut esoteerisuuden ilmenemismuodot elivät vahvana kansainvälisenä alakulttuurina. Helmi Krohn opiskeli spiritualismia Lontoossa ja rakensi vanhoilla päivillään Suomeen spiritualistista organisaatiota. Hän käänsi myös kymmeniä aiheeseen liittyviä julkaisuja suomeksi. Hän oli hyvin syvällä esoteriassa ja toimi myös itse meediona. Lukija voi vain ihmetellä, kun tietokirjassa kerrotaan sen kummemmin kommentoimatta, että Helmi Krohn ”automaattikirjoitti” teoksiaan siten, että hänen kuolleen isänsä henki saneli hänelle tekstejä. Ei kai voi muuta kuin ihmetellä ja todeta, että kyseessä on todellakin henkimaailman asia. Sitä on vaikea todentaa, mutta herkille taiteilijoille se näytti olevan totisinta totta.

Viisi inspiroivaa naisten elämäkertaa. Mitä paljon yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia heidän elämässään oli. Kaikilla oli kuitenkin suunnattoman paljon päättävyyttä ja toimintaa yhteiskuntamme ja kulttuurimme hyväksi.

Marjaliisa Hentilä

dosentti, Helsingin yliopisto

Laveasti sivistysliitosta

Tero Tuomisto. *Työväkeä, Sivistystä, Liikettä: Satavuotias Työväen Sivistysliitto*. TSL & Into Kustannus, 2022. 426 s. ISBN 978-952-393-076-6.

Työväen Sivistysliitto perustettiin pian verisen sisällissodan jälkeen. Liiton syntysanat lausuttiin syyskuun ensimmäisenä päivänä 1919. Näin ollen sivistysliiton perustaminen oli osa suomalaisen järjestyksen jakautumista kahteen valtaleiriin. Työväestön järjestäytyminen synnytti myös Työväen Urheiluliiton, Suomen Työväen Musiikkiliiton ja Työväen Näyttämöiden Liiton.

Historiantutkija Tero Tuomisto on tarttunut mittavaan haasteeseen ryhtyessään kirjoittamaan Työväen Sivistysliiton historiaa. Ilmestynyt yli neljäsataasivuinen julkaisu on kaksiosaisen historiakirjoituksen ensimmäinen osa. Liiton perustamiseen kirjoittaja johdattelee valaisemalla suomalaisen yhteiskunnan teollistumista sekä työväestön sivistyspyrkimyksiä ennen sisällissotaa. Tar-

kastelu jatkuu liiton perustamisesta toisen maailmansodan jälkeisiin vuosiin. Historiateoksen ensimmäisessä osassa kuvataan Suomen suuria murroksia: sisällissodan seurauksia, oikeistoradikalismien kontrollitoimia, sotavuosia sekä niiden jälkeistä voimallisesti muuttunutta yhteiskuntaa ja toimijakenttää. Eittämättä suuret muutokset haastoivat alati myös sivistysliiton päätöksentekijöitä.

Tuomiston menetelmänä on ollut yhteiskunnallisten ilmiöiden laaja kuvaaminen sekä muutosten vaikutusten arvioiminen Työväen Sivistysliiton toimintoihin ja toimijoihin. Tutkimusaineistoa on hyödynnetty sangen laaja-alaisesti. Paikallistason tapahtuminen kirjaaminen on kiinnostavaa luettavaa. Myös teoksen kuvalliset valaisee hyvin sivistysrienteiden juhluvuotta. Kuvat viestivät, kuinka vakavasti sivistyksen sanomaa on levitetty.

Tuomiston tarkastelussa henkilöt ovat vahvasti läsnä. Ymmärrettävästi vahvat Väinö Voionmaan, R. H. Oittisen ja Yrjö Kallisen kaltaiset avainhenkilöt nousevat keskeiseen asemaan sivistysliiton linjausten tekijöinä. Ansionsa toki saavat lukuisat muutkin puurtajat aina paikallistasoa myöten. Aineiston laaja-alainen hyödyntäminen mahdollistaa kiinnostavista yksityiskohdista kirjoittamisen. Voionmaan kirjeaineisto kertoo miehen ajattelusta jotakin sellaista, josta hän ei julkisuudessa tohtinut puhua. Kirjan henkilöesittelyt edesauttavat muotoutuvien toimijaverkoston hahmottamista. Esimerkiksi käy vaikkapa Pekka Railon tie Sortavalan sisällissotatapa-

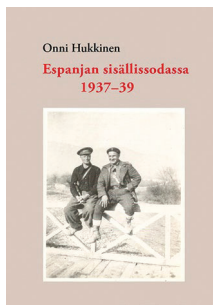
tumista vankileirin kautta pääkaupunkiseudun työväenliikkeen ja sen sivistysliiton vaikuttajaksi ja lopulta Helsingin kaupungin apulaiskaupunginjohtajaksi.

Työväen Sivistysliiton historiateoksen ensimmäinen osa on kuvaus liiton vaiheista, alati uudistuvista toimintamuodoista sekä toimintaympäristöjen muutoksista. Lukija vakuuttuu liiton merkityksestä työväestön monimuotoisen sivistyksen vaalijana. Jo 1920-luvun vaikeissa oloissa opintokerhojen lukumäärä nousi reilusti yli kolmeensataan. Myös Työväen Sivistysliiton asema osana työväenliikkeen kokonaisuutta havainnollistuu hyvin. Tuomisto kirjoittaa sosialidemokraattien sisäisistä linjatulkinnosta sekä suhteesta vasemmistolaisimpaan työväenliikkeeseen.

Työväen Sivistysliiton sihteeri R. H. Oittinen hahmotteli 25-vuotisen järjestön tulevaisuutta marraskuussa 1944 edustajiston syyskokouksessa pitämässään puheessa. Hän kiinnitti huomiota ”vaikean nuorisoprobleeman hoitamiseen”, opintotoiminnan edellytysten parantamiseen, ideologisten pohdintojen tärkeyteen sekä opintosuunnitelmien uudistamisen välttämättömyyteen. Se, miten Oittisen kokonaisuohjelmaan reagoitiin, selviää päästessämme lukemaan lähitulevaisuudessa ilmestyvää liiton historiakirjoituksen toista osaa.

Hannu Itkonen

professori emeritus, Jyväskylän yliopisto

Sissisotaa Espanjassa

Onni Hukkinen. *Espanjan sisällissodassa 1937–1939*. Omakustanne, 2021. 252 s. ISBN 978-952-94-5622-2.

Vuonna 1907 syntynyt Onni Hukkinen jäi jo varhain orvoksi, sillä hänen isänsä kuoli vuonna 1918 vankileirillä ja äiti menehtyi seuraavana vuonna. Onni veljineen joutui tämän jälkeen poikakotiin. Päästyään poika-

kodista vuonna 1925 Hukkinen elätti itsensä satunnaisilla töillä ja liittyi vuonna 1932 Helsingin satamatyöntekijäin ammattiosastoon, jossa hän toimi aktiivisesti. Vuonna 1935 Hukkinen sai vankilatuumion valtionpetok-